

NAPREJ

•• Glasilo jugoslovanske socialno demokratične stranke ••

Štev. 67.

V Ljubljani, torek dne 2. oktobra 1917.

Leto I.

Da se razumemo!

Malo odgovora.

III.

Na hajnfeldskem zboru se je pravzaprav konstituirala avstrijsko soc. dem. stranka. Vsi avstrijski socialni demokratje so bili v eni stranki združeni, brez razlike narodnosti. Stranka je bila majhna v celi državi. Slovencev je bilo takrat med soc. demokrati zelo malo. Ideja pa je pridobivala tla, zlasti med Nemci in Čehi, pa tudi drugod, tako, da so se ustvarile že krog obstoječih časopisov narodnostne skupine, ki so se polagoma konstituirale v samostojne narodnostno ločene politične stranke. Nakrat smo imeli nemško-avstrijsko, češko-slovansko, poljsko, italijansko, rusinsko, rumunsko in jugoslovansko soc. dem. stranko, ki so bile združene v skupni avstrijsko soc. dem. eksekutivi na Dunaju. Ta eksekutiva je vodila politično delo celokupne stranke, prirejala strankarske zbornice celokupne stranke in dajala smer delu. Spominjam samo na boj za uvedbo splošne in enake volilne pravice, za politično svobodo (združevalno in zborovalno), za socialno zakonodajo, prvi maj itd. Iz denarne zakladnice te eksekutive se je podpiralo gibanje v krajih, kjer še ni bilo dovolj močne organizacije, da bi se sama vzdržala.

Sicer so posamezne soc. dem. stranke vsakega naroda čisto samostojno upravljale svoj delokrog, vsaka, kakor je pač vedela in znala.

O kaki podrejenosti nemški soc. dem. stranki, ni bilo misliti. V toliko so Nemci prednačili, ker je sedež nemške soc. dem. eksekutive na Dunaju in ker je Dunaj glavno mesto države. Pa seve: ker je med nemškimi sodrugimi bilo vedno veliko bistrih glav, ki so povsod posegale v debato, kar je čisto naravno. Dunaj je središče; dunajska ljudska vsučilnišča so dajale delavstvu obilo duševne hrane in študentje, mladi intelgentje, so prihajali v stranko. Pri drugih narodih pa so vodili stranko in orali ledino zgolj delavci, ki so poznali le par razredov ljudske šole ali celo nič.

Sočasno s politično soc. dem. stranko se je razvijala delavska prosta strokovna organizacija, ki je — naravno — imela svoj sedež tudi na Dunaju pod imenom: Državna strokovna komisija. Oblika strokovne organizacije se je izpreminjala. Najpopreje je moglo biti član državne strokovne zveze vsako delavsko strokovno, pa tudi vsako izobraževalno in podporno društvo. Polagoma pa so se organizacije preuredile — iz deželnih društev so nastale državne zveze, unije, ki so bile že moderne združitve bojavnega proletariata. Tako je postala državna komisija res strokovna centrala razredno zavednega proletariata vse Avstrije. V posameznih deželah so bila strokovna tajništva, ki so bila ali popolnoma vzdrževana od državne strokovne komisije ali pa so dobivala le vzdrževalno podporo iz osrednje blagajne. Strokovne skupine so izdajale svoje časopise v nemškem, češkem, poljskem jeziku. Število članov kakega naroda je odločalo... V strokovnih organizacijah se je mednarodno združen proletariati boril za boljšo bodočnost, za večjo plačo, za manjši delavnik in tisoč drugih potreb...

Poleg teh obeh organizacij so rasla po potrebi delavska konsumna društva, ki so se združila v Zvezo avstrijskih konsumnih društev...

Avstrijsko delavstvo je tedaj na treh frontah bojevalo lepo združeno — ne glede ne narodno pripadništvo — za načela socialne demokracije, ki jih je preciziral hajnfeldski strankarski zbor tako precizno in jedrnat.

Stranka celokupna je rasla, in seve stranka v vsakem narodu je pridobivala pristašev. Nesrečna Avstrija s svojim birokratizmom se je seve čim dalje bolj pogrezala v temeljno svojo napako: tlačila je vzbujajoče se narode, ki so hoteli biti deležni svetovne kulture. Boj za šole — za češke po čeških manjšinah, za slovenske po Štajerskem in Koroškem, za maloruske po Galiciji itd. — za rabo svojega jezika v uradnih, na železnicah, za napise v domačem jeziku — to vse je razvnelo duhove... Nemci so bili vodilni narod in v svoji tesnoprčnosti in neprevideznosti niso mogli razumeti, da si moramo biti vsi enaki, ker imamo enake dolžnosti, je treba tudi enakih pravic. Vnel se je polagoma prav hud narodnostni boj — spominjam na Badenijeve naredbe. Tudi socialno-demokratična stranka, — celokupna avstrijska, je trpela vsled tega — narasla je in prišli so vanjo elementi, ki jim ni moglo biti dovolj: bojevati se za boljši kosček kruha v tovarni in na železnici in za kosček politične pravice — hoteli so še popolne narodne enakopravnosti. Brnski strankarski zbor (1899) je bil, ki se je temeljito pečal z vsem tem. Formuliral je znane zahteve. Zbor je izrekel:

„Narodnostno in jezikovno vprašanje v Avstriji naj se že vendar rešita v zmislu enakega prava in enakopravnosti in po pameti; to je posebno kulturna zahteva, in je za proletariati neizogibno potrebno, da se reši. Ti vprašanja se moreta rešiti samo v resnično demokratični družbi, ki je osnovana na splošni enaki in neposredni volilni pravici in, ki je odpravila vse predpravice plemstva v državi in deželah. Šele v tako urejeni državi dobi delavstvo, ki v resnici državo in družbo tvori, svoje pravice. — Narodnostna svojstva vzgojevati in razvijati je le mogoče na podlagi enakega prava in če se odpravi vsako zatiranje. Zato se mora pred vsem pobijati vsak birokratični centralizem, pravtako kakor se pobijajo plemiški privilegiji dežel.“

Brnski narodnostni program je bil politični dogodek prvega reda. Jasno je bilo pač, da se ne da to oživotvoriti v nekaj dneh, pač pa je to smer za bodoče narodno politično delo.

Daljši razvoj stranke je bil: vsled nesrečnega izstopa češkoslovanskih strokovnih organizacij in osrednje drž. strokovne komisije, je bila razbita edinstvo razredno-zavednega proletariata. V celokupni stranki so ostali edino močna nemška stranka in male, slabe stranke kot poljska, rusinska, italijanska, rumunska in jugoslovanska. Vodilno vlogo so imeli seve nemški sodrug, kar je naravno, a kar bi ne bilo, ako bi bili poleg še češki sodrug.

Iz državne strokovne komisije so izstopile češke organizacije — slovenski, poljski, rusinski, italijanski in rumunski delavci so ostali, seve vsi ti tvorijo majhen odstotek v razmerju z nemškimi organiziranimi sodrug.

Razume se, da je večina pač imela v očeh v prvi vrsti strokovne interese delavstva v drugi vrsti se je ozirala šele na kaj drugega. — V strokovnih organizacijah malih narodov je precej debat: ali naj gredo za češkim izgledom in se naj osamosvoje? Odgovor je bil, da so ostali pri državni strokovni komisiji.

Izhaja razen nedelj in praznikov vsak dan popoldne.

Uredništvo in upravnništvo v Ljubljani, Frančiškanska ulica št. 6, 1. nadstropje, Učiteljska tiskarna.

Naročnina po pošti z dostavljanjem na dom za celo leto K 30.—, za pol leta K 15.—, za četrt leta K 7.50, za mesec K 2.50. Za Nemčijo celo leto K 33.60, za ostalo tujino in Ameriko K 42.—. Posamezne številke po 10 vinarjev.

Rokopisi se ne vračajo, nefrankirana pisma se ne sprejemajo. Reklamacije za list so poštnine proste.

Inserati: Enostopna peti vrstica 30 vin.; pogojem prostor 50 vin.; razglasi in poslano vrstica po 60 vin.; večkratni objavi po dogovoru primeren popust.

V zvezi konsumnih društev se je vršil enak proces. Večina Čehov je izstopila in utvorila svojo „Zvezo“ — drugi so ostali. Na letošnjem zboru „Osrednje zveze konsumnih društev“ se je reorganizirala Zveza tako, da bodo konsumna društva posameznih narodov tvorila svoje avtonomne zveze, ki bodo združene v osrednje. —

Verus.

Vojna.

Avstrijsko vojno poročilo. Dunaj, 1. okt. (Kor. urad.) Na vzhodnem in albanskem bojišču nič novega. — Italijansko bojišče. Na soški fronti so se Italijani utrudili z infanterijskimi napadi. Pri Podlaki na banjški planoti smo zatrli sovražnikov sunek v kalu. Artiljerijski boji trajajo v območju sv. Gabrijela in severno-vzhodno od te gore z nezmanjšano silo dalje. — Pri armadni skupini feldmaršala von Conrada nobenih posebnih dogodkov. Šef generalnega štaba. — **Dogodki na morju.** Zvečer 27. sept. so naša pomorska letala učinkovito obmetavala z bombami letalsko pristanišče Brindisi in torpedovke in podmorske čolne, ki so v tem pristanišču. 29. septembra zvečer so napadli naši pomorski letalci letalsko pristanišče v Ferrari in uničili eno letalo. Isti večer smo učinkovito obmetavali z bombami tvorniške naprave pri Ponte Lagoscuro. Sovražnik je obnovil 28. in 29. septembra zvečer svoje letalske napade na Pulj, ki pa niso povzročili nobene posebne škode ne na vojaških napravah, ne privatnikom. Dva mornarja sta bila ranjena. 29. septembra je eden naših lovskih letalcev zadel v zračnem boju italijansko letalo, ki je goreče padlo na tla. Dva italijanska poročnika, ki sta bila v letalu, sta mrtva. — Brodovno poveljništvo.

Nemško vojno poročilo. Berlin, 1. okt. (Kor. urad.) Zapadno bojišče. V Flandriji je bil artiljerijski boj ob obrežju in v Ypernskem loku od opoldne dalje močan in je ostal tudi ponoči živahen. Angleški in francoski letalci so povzročili v zadnjem času na belgijskem ozemlju precejšnjo stvarno škodo. Med civilnim prebivalstvom je zelo mnogo žrtev. — Armadna skupina nemškega cesarjeviča. Ob Aisni, severnovzhodno od Reimsa in v Champagni je oživelo bojno delovanje, večinoma v zvezi z poizvedovalnimi boji, ki so nam prinesli ujetnike. Pred Verdonom je bilo bojno delovanje zmerno. Naši letalci so zopet metali bombe na vojaška poslopja in skladišča v notranjosti Londona, ki so povzročile mnogo požarov. Druga letala so napadala Margate in Dover. Vsa letala so se vrnila nepoškodovana. Včeraj smo sestrelili 14 sovražnih letal. Poročnik Gontermann je dosegel svojo 37. in 38. zračno zmago, nadp. Berthold svojo 27. — **Vzhodno bojišče.** Položaj je neizpremenjen. Krajevni infanterijski boji so izzvali v posameznih oddelkih večje bojno delovanje. — **Macedonska fronta.** Nobenih posebnih dogodkov. — Prvi gen. kvart. mojster: von Ludendorff.

Italijansko uradno poročilo od 1. oktobra: Na visoki planoti Banjšice je obnovil sovražnik svoje napade proti postojankam, ki smo jih pred kratkim osvojili. Število ujetnikov iz ofenziv zadnjih treh

dni znaša 2019 mož, med temi 63 oficirjev. Na Krasu živahno delovanje patrolj. V dolini Fumo (Adamello) so se poizkušali približati sovražni oddelki našim postojankam med Col della Porta in Col Forcel. Pregnali smo jih, naše patrolje so jih zasledovale in osvojile večje zaloge municije in razstrelilnih snovi. V noči od 28. na 29. sept. so obmetavala sovražna letala obljudene kraje Palmanuova, Oglej, Tržič in druge kraje ob spodnji Soči, ne da bi napravila škode. Ena žena je bila ubita.

O veleizdajalskih procesih, o veleizdajalcih in njihovih prijateljih.

Mesece, da leta so se v gotovih krogih zgražali nad veleizdajo in veleizdajalci in kljub objavi tolikih razsodb in kljub mnogostevilnim sklepom-poslanske zbornice se ne najde pot nazaj k pametnemu razsodku. Da pokažemo, kako so se nekateri dali po vpitju zapeljati, hočemo iz dveh glavnih procesov navesti nekatere malenkosti. Ne bomo razlagali, da je šlo v teh procesih zlasti za nazore, za misli in dejanja, posebno za govore in članke, ki so se objavili dolgo pred vojno. O tem ne bomo govorili; omeniti pa hočemo le nekoliko navidezno malih, a vendar značilnih epizod.

Pismena razsodba proti poslancu Markovu in tovarišem poroča na strani 14 o delovanju soobtoženega in tudi na smrt obsojenega poročevalca petrograškega lista »Novoje Vremja«, Dimitrija pl. Jančeveckega, ter omenja pri tem žurnalistične pomoči dveh oseb, Križa in Markule, o katerih pravi: Kar se tiče delovanja Križa in Markule na žurnalističnem polju, smatra sodišče, da ga je treba le splošno označiti. Prvič, ker je bila vrsta Križevih člankov podlaga za poročila Jančeveckega, drugič pa zaradi tega, ker se s tem razkriva žurnalistično korupcijsko delovanje nevarne in hudodelske vrste. Križ in Markula pišeta za denar vse, kar kdo hoče, kakor priznavata sama. Omeni naj se n. pr. priloga 36, C članek, v katerem piše Križ v sovražnem zmislu proti Avstriji, armadi in dinastiji ter hujska proti narodnostim. Da je Križ, ki sicer taji, avtor tega članka, smatra sodišče kot dokazano na podlagi verjetne izpovedi obtoženca Jančeveckega.

Kdo sta osebi, ki se označujeta kot pomočnika veleizdajalca Jančeveckega? Markula je nepomenljiv poročevalec, ki piše zlasti za krščanskosocialno časopisje. V javnosti ni nastopal, pač pa Križ, o katerega Avstriji sovražnih člankih nam pripoveduje obsodba. On je bil tisti, ki je pred nekaterimi leti privedel Evropo na rob svetovne vojne, on je tisti, ki si je kot dopisnik dunajske klerikalne »Reichspošte« izmišljal srbska grozodejstva, na katerih podlagi je vse hujskajoče časopisje — krščanskosocialno in nemškonacionalno — zahtevalo pohod v Srbijo, dokler ni potem »Arbeiterzeitung« dokazala, da Križ Dunaja sploh ni zapustil. Ta sotrudnik »Reichspošte« je za denar res pisal, kar je kdo hotel. Z njim so razkrinkani tudi krščanski socialci in nemški nacionalci, ki so se ga posluževali v namene hujskanja na vojno.

Interesantno je na strani 33 razsodbe, kar se pripoveduje o razmerju drugega obtoženca, rusofilskega poslanca Kurylowicza, ki je bil tudi obsojen na smrt, do nekega drugega poslanca, do poslanca, katerega najbrže tudi Nemci ne smatrajo za veleizdajalca. Dotični odstavek razsodbe se glasi: »Iz tega delovanja (v parlamentu) je zlasti priča dr. Waldner dobil povsem ugoden vtis o Kurylowiczevi osebi. Te priče izpovedujejo, da je Kurylowicz odklanjal obstrukcijo proti zakonu o vojnih dajatvah, čeravno je češka frakcija, ki mu je bila izposlovala mesto v justičnem odseku, najljutejše obstruirala, od njega zahtevala, naj ji prepusti mesto v odseku«. Ne glede na to, da ni jasen motiv, ki je Kurylowicza napotil (bil je takrat še deželosodni svetnik ter je imel v onem času

v dr. Waldnerju največjo zaslonbo za avanziranje), gre tukaj za parlamentarno delovanje. Izvemo pa iz tega, da imajo prvič nemškonacionalni poslanci pri imenovanjih sodnih nadsvetnikov veliko besedo, drugič, da je »veleizdajalec« našel v članu nemškonacionalne zveze toplega zagovornika. Kdo se je motil v Kurylowiczu? Dr. Waldner, ki je imel o njem tako dober vtis, da ga je celo protežiral, kar sicer ne spada med dolžnosti državnega poslanca, ali vojaško sodišče, ki ga je spoznalo krivim veleizdajem? Pripomnimo samo, da cesarska amnestija baš ne govori za nezmotljivost vojnih sodišč.

O procesu proti dr. Kramažu in dr. Rašinu javnost ni mnogo izvedela, čeravno je obravnava bila slavnostna. Poslušati je pač smelo »prereševano« občinstvo, zapisovati so smeli tudi žurnalisti, a v času šest mesecev trejajočega procesa se ni smela o tem objaviti niti vrstica. Omeniti hočemo zopet le nekatere posameznosti, ki niso neposredno v zvezi s procesom. Na predlog zagovornikov so bili kot pričë zaslišani tudi mnogi politiki, ministri in namestniki — aktivni in vpokojeni. Zanimata nas, zlasti dva, Bienert in Stürgkh, oba svetnika nemškonacionalne zveze. Bienert se je kazal v vsej svoj o-nemoglosti. Na vsa vprašanja, tičoča se njegovega službovanja, je odgovarjal, z enim in istimi besedami: Tega se ne spominjam! Ni vedel ničesar o obstrukciji, ničesar o njegovi vladni izjavi pri razpustu parlamenta. Pokazalo se je, kako prav so imeli socialni demokratje, ko so izjavili, da od nemških nacionalcev proslavljeni Bienertov sistem ni bil drugega kot onemoglost nesposobnega protežiranca, ki je priplezal na stolec ministrskega predsednika.

Če ni Bienert, ponos nemških nacionalcev, vedel dosti govoriti, vedel je tem več povedati Stürgkh, še večji ponos, da celo nada nemških nacionalcev. Govoril je neprenehoma tri ure, a ves njegov govor je bil — kakor so izjavili nemški nacionalci sami — zagovor za dr. Kramaža. Razočaranje nemških nacionalcev, ki so mnogoštevilno prisostvovali procesu in zlasti Stürgkhovemu pričevanju, je bilo brezmejno. Razočaranje je bilo tako veliko, da je vodja nemškonacionalne pisarne, poslanec dr. Wichtl, sedel in napisal Stürgkhu dolgo pismo, v katerem je Stürgkha označil ne morebiti samo kot osebnega prijatelja, marveč celo kot skrivnega zaveznika Kramažovega.

Poslanec dr. Wichtl je pisal: »Gospod ministrski predsednik grof Stürgkh! Javno dvigam proti Vam obtožbo, da krčevitost, s katero se držite ministrskega stola, koristi našim nasprotnikom, da pa neizmerno škoduje državi, kateri služiti ste se zavezali s prisego«. In ko so Stürgkhu še enkrat očitali, da drži z veleizdajalci, in so mu dopovedali, da pod nobenim pogojem ne sme več igrati kake javne vloge, so v pismu patetično izjavili, da se, če grofa Stürgkha lastno spoštovanje in politična dostojnost ne moreta napotiti k odstopu, njegova odstranitev izsili: »delovati na to je samo osebi umevna dolžnost vsakega poštenega državljanca, naj pripada kateri koli narodnosti«. To pismo se je v nemškonacionalnem taboru razširjalo v neštevilnih eksemplarih.

Ti paberki iz veleizdajniških procesov so se nam zdeli potrebni, ker nam kažejo, da stvari od bližje vendar nekoliko drugače izgledajo.

Politični pregled.

= Kranjski deželni predsednik grof Attems in deklaracija jugoslovanskega kluba. Na seji državnega zbora 28. septembra je povedal posl. dr. Loyro Pogačnik, da je odredil kranjski deželni predsednik grof Attems preganjanje oseb, ki so se javno priznale za jugoslovansko deklaracijo. Dr. Korošec zakliče vmes: Grof Attems je denunciral knezoškofa drja. Jegliča pri vladi. — Če bo hotel grof Attems iztrebiti vse tiste elemente, ki so za deklaracijo, potem naj

odredi, da zapro vse Slovence, ker danes ni niti enega med nami, ki bi ne priznaval te deklaracije.

= Seidler išče večino za proračunski provizorij, a ima doslej malo sreče. Da ima novo ministrstvo že ob prvih početkih take zapreke, to se ima zahvaliti g. Seidler svojim nemškim prijateljem, ki so vztrajali poleti na tem, da se sklene le štiri mesečen provizorij, namesto šestmesečnega. Doslej ima Seidler za seboj le nemške meščanske poslance, Rumune in Ukrajince iz Bukovine, vse druge stranke so v opoziciji.

= Avstrijske vlade prihajajo vedno v zagato, kadar pove prebivalstvo javno ali v parlamentu svoje mnenje. Odkar imamo pri nas ustavo, si vedno nasprotujejo programi vlad in politična stremjenja prebivalstva. Vlada se postavlja na stališče gospodarja, ne more se nikakor sprijazniti z miroljubnim sodelovanjem z narodi, s prebivalstvom. Vlada ima svoje prepričanje o sreči Avstrije, ki tiči v tem, da ohrani hegemonijo v državni narod, na katerega se v prvi vrsti nanašlja avstrijski vladni režim. Dokler se socialne in narodnostne razmere še niso izražale močno v političnem življenju, je ta sistem vlekel avstrijski državni voz od pečine do pečine, a danes so minili ti časi. Narodi zahtevajo svoje pravice, teptani sloji svoje, zato treba izvesti narodno enakopravnost, državljansko enakopravnost in socialne reforme. To pa ni ideal avstrijskih vlad. Zaradi hegemonije avstrijske vlade tega ne marajo. In vendar je centralistični sistem postal že preokoren! Politične razmere v Avstriji so dandanes take, da je mogoče državo vladati le potom demokratizacije, potom narodne avtonomije. Vlada in vsi elementi ki se zavzemajo za drugačne reforme, pospešujejo pravzaprav psihično decentralizacijo sedanje gospodarske enote. Nobene-ga dvoma sicer ni, da vedo tudi politikujoče vlade vse to, toda branijo se in branijo in s tem večjajo nezadovoljnost doma in manjšajo ugled države na zunaj. V Avstriji more danes vladati le vlada, ki priznava in ima tudi sama demokratično iniciativo. Vsakršna druga vlada ne more imeti v parlamentu zanesljive opore.

= Razvoj poljskega vprašanja. Od zadržanega državnega sveta sestavljena prehodna komisija je objavila poročilo o svojem delovanju. Na seji 18. septembra se je naznanilo, da je grof Tarnowski odklonil izvolitev v vladni svet. V vladni svet so bili potem soglasno nominirani nadškof Kokowski, knez Zdislav Lubomirski in grof Ostrowski, ki so pismeno pritrdili, da sprejmejo izvolitev. V imenu nemškega in avstroogrškega komisarja je izjavil baron Knopka, da predložita komisarja sklep prehodne komisije takoj vladama na Dunaju in Berlinu v svrhu nadaljnega poslovanja.

= Poljski poslanci pri Seidlerju. Voditelj poljskega kluba so se razgovarjali danes z ministrskim predsednikom Seidlerjem. Poljaki zahtevajo, da se odpravi vojaška uprava v Galiciji in imenuje civilni cesarski namestnik; zahtevajo nadalje ureditev vprašanja poljskih legij in vrnitev poljskega pomožnega zbora v kraljevino Poljsko. Zahtevajo pa tudi nujno rešitev nekaterih gospodarskih vprašanj.

= Spor v češki socialno demokratični stranki je poravnani. Dosegel se je sporazum med opozicijo in strankinim vodstvom. Dr. Šmeral ne odstopi.

= O mirovnem vprašanju se poroča iz Amsterdamu: Z Dunaja sem prispeli dopisnik katoliškega lista »Tijd« sporoča svojem listu, da na Holandskem nimajo pravega pojma o iskrenem mirovnem razpoloženju, ki vlada v avstrijskih vladnih krogih. Na podlagi razgovora z visokim avstrijskim državnikom ugotavlja dopisnik, da je Avstro-Ogrska, ne morebiti vsled slabotnosti, marveč svesta si svoje moči pripravljena, napraviti konec krvavega klanja. Tudi Nemčija je pripravljena, da vrne Belgiji neodvisnost, seveda pod pogojem, da ostane Belgija neodvisna tudi od ententnih držav.

= **Angleški glas o kanclerjevem govoru.** Reuterjev biro poroča iz Londona: »Times« pišejo o govorih nemškega državnega kanclerja in državnega tajnika Kühlmana, da sta ta govora zaprla vrata za vsako resno mirovno akcijo. Dokler se Nemčija ne odreče načelom ogroženja malih držav, tako dolgo nemški narod ne more upati na mir in na vrnitev izgubljenega odličnega mesta med narodi. Če nemški narod to uvidi, se tudi državni kancler ne bo več branil, izjaviti se o mirovnih ciljih.

= **Nemiri v Italiji trajajo.** List »Messagero« poroča: V raznih južnoitalijanskih mestih je prišlo do resnih nemirov. Množica je oplenila prodajalne živil. Nastopiti je moralo vojaštvo. V nekaterih mestih se je moralo razglasiti obsedno stanje ter uvesti vojno sodišče. »Avanti« poroča, da je vojaštvo zasedlo mestno hišo v Turinu in da generalni štrajk še ni končan. Tudi v Napolu in Campanji se je v petek razglasilo vojno stanje.

= **Radoslavov o položaju.** Dopisnik berlinske »Vossische Zeitung« v Sofiji je imel 28. septembra razgovor z bolgarskim ministrskim predsednikom Radoslavovom. Radoslavov je izjavil, da je z dosedanjim uspehom naših mirovnih not povsem zadovoljen. Note so napravile globok vtis. Položaj entente je kritičen. Rusija v razpadu, Italija v notranji krizi, Angleška v živo zadeta po podmorski vojni, Francija osamljena, Amerika pa še daleč od bojnega pozorišča. Če ostanemo, kakor doslej, složni, bomo dosegli mir, za katerega se borimo in katerega zaslužimo. — Sestanek v Črnivodi in še drugi važni dogodek, ki ga je sloga med centralnimi državami neomajna.

= **Ruski zunanji minister Tereščenko** je sprejel zastopnike časopisja in jim podal izjavo glede avstrijskega in nemškega odgovora na papeževo noto. Dejal je, da dokazujeta obe noti, da se sovražniki še nadalje branijo odkritosrčnega koraka do miru.

= **Pred burnimi dogodki na Finskem.** Stockholm, 31. septembra. Iz Haparande poročajo: Boj med meščanskimi strankami in socialnimi demokrati postaja tako oster, da se morda izpremeni v pravo državljansko vojno. Meščansko časopisje očita socialnim demokratom, da so uprizorili z večerajšnjo sejo volilni manever in imenuje kandidatno listo socialnih demokratov za volitve v finski deželni zbor, ki prično jutri, listo počestnih roparjev. Socialisti so ustanovili rdeče garde z vojaško opremo, ki lahko igrajo vlogo Kornijilovih čet. Kerjenskij se trudi, da sestavi ministrstvo, z zastopniki vseh strank. Izvzete so le osebe in organizacije, ki so simpatizirale s Kornijilovim uporom. Na shodu zastopnikov trgovine in industrije so izrazile meščanske stranke ob navzočnosti Kerjenskega pogoje, pod katerimi se udeležijo vlade. Zahtevajo odstranitev direktorija, enake pravice za vse ministre in neodvisnost vlade od strank. Kerjenskij ni izjavil ničesar.

= **Diplomatične priprave za mirovni kongres.** Stockholmska brzovjavka poroča: Petrograški »Djen« objavlja razgovor z ruskim diplomatom, ki dokazuje, da ruska vlada mirovno vprašanje že resno uvažuje. Uradni krogi ne odklanjajo več možnosti, da bi stopila Rusija v mirovna pogajanja, nasprotno priznavajo, da je sedanji trenotek v vsakem oziru ugoden za pričetek pogajanj. Kot dokaz, da se ruska diplomacija pripravlja na konec vojne, navaja »Djen« dejstvo, da sta za važni poslaniški mesti v Madridu in Bernu imenovana nova ruska zastopnika. Ministrstvo utemeljuje to diplomatično izpremembo z možnostjo, da se vsak trenotek lahko prično mirovna pogajanja, in da bo pri teh imel Bern posebno važno vlogo.

= **Položaj v Rusiji.** Glasom poročil pariških listov je Clemenceau Rusiji energično zagrozil, da se bo morala ententa resno pečati z vprašanjem, kako naj se pomaga ruskim domoljubom, če ostane Rusija v izvrševanju svoje dolžnosti na polovici pota. Morebiti bo mogoče, prifi s Kerjenskijem do

sporazuma, da se mu prideli skupno zastopstvo ententnih vlad, s katerim vzajemno bi moral storiti takoj energične korake, ki se ne dajo več odlagati. »Kölnische Zeitung« omenja doslej neovrženo poročilo, da se nameravajo Anglija, Francija, Japonska in Amerika polastiti ruske uprave ter ustvariti enak položaj kakor na Grškem. — Na večerajšnji seji demokratične konference v Petrogradu so govorili delegati vojaških organizacij Ukrajine, Beloruske in ruskih moslimov. Poudarjali so potrebo močne uprave, naslanjajoče se na demokracijo in organizacijo armade. Ukrajinski delegati so nujno zahtevali ofiциelnih korakov za sklep miru. Zastopniki Petrograda in Moskve so se izjavili za koalicijsko vlado.

Dnevne beležke.

— **„Zamenjam.“** V večerajšnjem »Slovenec« je tale značilni inserat: Neki dr. A. Sch. zamenja 2 kg kave za 60 kg fine moke, 25 litrov petroleja za 25 kg fine moke, oziroma 45 kg fižola, ali za primerno količino kaše, oziroma koruze, 2 kg riža za 30 kg sladkorja, 2 kg mila za 25 kg fižola, oziroma enako količino kaše. Preko vseh strogih predpisov o zaplenjeni moki, zaplenjenem fižolu i. t. d., kljub temu, da nam dele petrolej in kavo in sladkor na karte — je dr. A. Sch. tako pogumno, da javno pokaže svoje zaničevanje nad temi predpisi, ki veljajo le za tiste, ki nič nimajo.

— **Pouk o alkoholizmu je službeno uveden na kranjskih šolah.** Deželni šolski svet kranjski je sklenil, da se uvede na kranjskih šolah pouk o alkoholizmu službeno in da smejo snovati posebne organizacije »Mladih junakov« v področju šolskih predpisov. Kakor srčno želimo, da se zanimanje za boj proti alkoholizmu pospešuje, nas vendar vznemirja to, da se s takim sklepom deželnega šolskega sveta uvaja v šole sistem, ki ni vzgojevalen in moralno ne more vplivati dobro. Šole so vzgajališča otrok ali mladeniških gojencev. Otroci potrebujejo sistematično vzgojo, doraslejši gojenci pa stvarno utemeljeni pouk, a v obeh primerih, dokler so šolarji ali dijaki v popolnoma enaki meri. Napačno je torej, če delimo mladino enega razreda na več oddelkov, napačno, če izprašujemo otroke v šoli o domačih rodbinskih razmerah, o pijancih, o dejanjih in vedenju nesrečnih ljudi, ki so preveč vdani alkoholnim pijancem, ker s tem zbudimo razliko in preziranje med gojenci in izgublamo tudi čas za resno in enakomerno vzgojo. V ljudski šoli je umestna le protialkoholna vzgoja, ker je alkohol škodljiv, zlasti, če ga uživamo preveč. Z organizacijo »Mladih junakov« pa ločimo otroke na dve skupini in negujemo ekstremnost, ki je posledica slabe vzgoje in v moderni pedagogiki nima prostora. Zato tudi ne moremo pripisovati taki uvedbi ne resne volje in ne pričakovati od nje povoljnih uspehov, ker ima očitno namen razdvajati mladino in jo razlikovati že za vzgoje.

— **Dr. J. E. Kreka** opozarjamo na št. 13 zagrebške »Slobode« in sicer na stran 5, kjer so vesti »Iz Dalmacije«. Kako se dela v Dalmaciji, naj navedemo en sam primer: Trgovec X je dobil na podlagi vladnega dovoljenja en vagon sladkorja za 13.000 kron; ta sladkor je on nato prodal vinogradnikom in privatnim osebam za 100.000 kron. Dobiček K 87.000. Tako je napravil ta trgovec še z 2 drugima vagonoma. Pri treh vagonih je »zaslužil« — 261.000 kron. Posledica tega je, da se sedaj prodaja hektoliter slabega vina po 460 kron. — Ali je infamno, če se take kupčije spravljajo na svetlo? — Revno ljudstvo v Dalmaciji umira od glada, nekaj mogotcev pa je nabralo milijone s kupčijo, ki ni v nobenem oziru realna. Tako n. pr. znani Miha Obreljen! Bomo morali na Dunaju v ministrstvu za ljudsko prehrano vprašati: Kako je z Dalmacijo in njenimi aprovizionatorji. Bila bi to seve naloga dr. J. E. Kreka in tovarišev...

— **V Šiško.** Člansko zborovanje za okrožje Šiška ne bo 4. okt., ampak 8. okt., to je: prihodnji ponedeljek pri Sternu v Šiški.

— **Kranjska industrijska družba** bo imela 30. oktobra svoj občni zbor. Upravni svet bo

predlagal občnemu zboru, da se razdeli na vsako akcijo po 14 K dividende. Lansko leto so dobili akcionarji po 12 K dividende.

— **Pozor člani** »Konz. društva za Ljubljano in okolico«! Člansko zborovanje za Vič in Rožno dolino bo v petek, dne 5. okt. zvečer v Ameriki. Pridite vsi.

— **Podivjanost dveh rudniških paznikov.** Pri separaciji »Trboveljske premogokopne družbe« v Trbovljah, službujeta dva paznika, priganjača, ki uganjata take stvari, da se človeku ježe lasje. Eden je bivši orožnik, lovil je baje v Bosni roparje in so ga zaradi nepoboljšljive pijanosti odstavili. Drugi je neki kumljanec, tiran prve vrste, ki slavi daleč na okolo po svoji sirovosti, zabitosti kot nasilnik in mučitelj delavskega sloja. Ruske ujetnike in domače delavce preganjata tako brutalno, da bi človek ne verjel, da živimo v 20. stoletju. Delavce pretepavata, jim nalagata denarne globe in psujeta jih z barabo, falot, prasec itd. Evo Vam prizor: Ruskemu ujetniku skoči voziček za premog s tira. Zaradi prevelike teže ga ne more takoj spraviti nazaj. Paznik K. skoči nanj, ga bije s pestmi po obrazu in glavi, mu grozi, slednjič ga še obrca z najgnusnejšimi psovkami. Taki prizori se dogajajo dan za dan in ki vpijejo do neba. Delavstvo, ki prenaša zaradi vojne največjo bedo, napore in glad, mora prenašati še ti dve živini v človeški podobi, ki nimata nikakega sočutja z delavcem. Zavedno delavstvo separacijskega obrata pozivljamo, da nastopi primerno pot, da prenehata ta dva mučitelja delavstva s takimi protizakonitimi dejanji, ako ne prenehata, bomo primorani, da si poiščemo pravico na pristojnem mestu. — Več delavcev.

— **Zakaj ni v Zagrebu sladkorja.** Zagrebška »Sloboda« pripoveduje, da so agentje kupovali po Zagrebu sladkor po 7—9 kron kg in ga oddajajo v Dalmacijo po — 14 kron kg. V Zagrebu zato ni sladkorja, v Dalmaciji pa ga imajo bogatejše rodbine vse polno. — Iz Zagreba so špekulantje v 5 tednih odpeljali krog 12 vagonov sladkorja!

— **Strankin zbor avstrijsko nemške socialno demokratične stranke** bo 19. oktobra na Dunaju in bo trajal do vštetelega 23. oktobra. Dnevni red je sledeči: 1. Volitve. 2. Poročila. 3. Stockholm, internacionala in mir, poroča Viktor Adler. 4. Udejstvovanje politične demokracije in mednarodne avtonomije, poroča Karl Renner. 5. Volitev strankinega zastopstva. 6. Odnosaji nemške socialne demokracije k drugim socialističnim strankam v Avstriji. 7. Zahteve delavstva v vojnem in prehodnem gospodarstvu: Narodno gospodarstvo, poroča Ellenbogen; delovno razmerje, poroča Domes; ljudska prehrana, poroča Eldersch.

— **Mednarodna strokovna konferenca** je bila otvorjena večeraj dopoldne v Bernu. Zastopniki so prišli iz Nemčije, Danske, Švedske Avstrije (6 delegatov), Ogrske, Norveške in Holandske. Italijanski in francoski delegatje so bili tudi priglašeni, a prišel je le Jouhaux kot zastopnik »Splošne francoske federacije dela.«

— **Proso in leča dražja.** Urad za ljudsko prehrano je znatno zvišal prevzemne cene za stročnate pridelke. Tako se je zvišala prevzemna cena za lečo od 55 kron na 120 kron za sto kilogramov. Tudi cena prosa se je znatno zvišala.

Aprovizacija.

Meso na rdeče izkaznice brez črke A. dobe stranke v sredo 3. t. m. v cerkvi sv. Jožefa. Določen je ta-le red: Od 2 do pol 3 št. 1 do 200, od pol 3 do 3 št. 200 do 400, od 3 do pol 4 št. 400 do 600, od pol 4 do 4 št. 600 do 800, od 4 do pol 5 št. 800 do konca. 1 oseba dobi en četrt kg, 2 osebi pol kg, 3 do 4 osebe tri četrt kg, pet do 6 oseb 1 kg, 7 do 8 oseb 1 in en četrt kg, več oseb 1 in pol kg. Kilogram stane 2 kroni. — Prinesite s seboj drobiž, otrok pod deset let starih ne pošiljajte po meso, držite se predpisanega reda.

Oddaja krompirja. Mestna aprovizacija bo oddajala v sredo, dne 3. t. m. v svojem skladišču pri Mühleisnu na Dunajski cesti krompir istim strankam drugega okraja, ki

ga v torek še niso dobile. Na vrsto pridejo: Od 8 do 9 dopoldne št. 900 do 1050, od 9 do 10 št. 1050 do konca. Vsaka oseba dobi tri kilograme. Kilogram stane 30 vinarjev. Prisnite seboj posodo in drobiž.

Krompir za tretji okraj. V sredo 3. t. m. bo oddajala mestna aprovizacija strankam tretjega okraja na nova rdeča nakazila krompir v svojem skladišču na Dunajski cesti. Na vrsto pridejo od 10 do 11 dopoldne št. 1 do 150, od 2 do 3 št. 150 do 300, od 3 do 4 št. 300 do 450, od 4 do 5 št. 450 do 600. — Druge stranke pridejo pozneje na vrsto. — Vsaka oseba dobi 3 kg. — Kilogram stane 30 vinarjev.

Prodaja petroleja se vrši od srede, 3. oktobra, do druge srede, 11. oktobra 1917. Na vsako petrolejsko karto se dobi pol litra petroleja. Drenjati se nikomur ni treba, ker se bo dobi na vsako karto gotovo petrolej. — Nekateri trgovci bodo oddajali petrolej razven na karte tudi na prejemnice mestnega magistrata. Te prejemnice se glase na ime dotičnega trgovca in so datirane z dne 2. okt. na kar naj se strogo pazi.

Od št.	1 do 720	Ojstriž, Poljanska cesta
" "	720 " 1440	Ravhekar, Pred škofjo 20
" "	1440 " 1800	Jerše, Sv. Petra cesta 14
" "	1800 " 2520	Simončič, Sv. Petra c. 44
" "	2520 " 3240	Tavčar, Stari trg 30
" "	3240 " 3960	Jerančič, Karlovska c. 8
" "	3960 " 4320	Češnovar, Dolenjska c.
" "	4320 " 5040	Leskovec & Meden, Jurčičev trg
" "	5040 " 5760	Soklič, Jeranova ulica 2
" "	5760 " 6120	Jemec, Tržaška cesta 8
" "	6120 " 6840	Jelačin, Rimska cesta 1
" "	6840 " 7560	Stacul, Šelenburgova ul.
" "	7560 " 8280	Pollak, Sv. Petra cesta 7
" "	8280 " 9000	Zorman, Spodnja Šiška
" "	9000 " 9720	Konsum, Zaloška cesta
" "	9720 " 10000	Sark, Marije Ter. c. 13.

Zadnje vesti.

Rusija brez municije.

Bern, 1. oktobra. »Journal de Geneve« poroča iz Pariza, da je Francija ustavila dobavo municije za Rusijo, ker se vojni material vsled transportnih zmed v Arhangel-sku ne izkrcava in ne spravlja na fronto. — Rusija ima baje le še en milijon oboroženih vojakov. Vojaške in gospodarske razmere v Rusiji provzročajo resne skrbi.

Kongres v Kijevu.

Petrograd 1. oktobra. (Agentura.) Kongres zastopnikov v Rusiji naseljenih tujerodnih plemen, ki je zboroval v Kijevu, je sprejel več resolucij, v katerih izjavlja: 1.) Rusija mora postati demokratična zvezna republika. 2.) Vsako v Rusiji naseljeno ljudsko pleme — tudi kozaki — mora dobiti obsežno samoupravo. 3.) Poleg ministra vnanjih zadev naj se takoj sestavi posebna misija, sestojeca iz zastopnikov vseh v Rusiji naseljenih ljudskih plemen, ki bodo na prihodnji mirovni konferenci branili svoje ljudske interese. 4.) Ustanovi naj se svet narodov, ki ima skrbeti za to, da se oživotvori načelo zvezne države.

Notranja kriza v Italiji.

Curih, 1. oktobra. Notranji položaj Italije se vedno bolj bliža težki krizi. »Avanti« poroča, da so se v raznih mestih izvršile hišne preiskave pri socialističnih organizacijah. Socialistični krogi so jako razburjeni. Protitajniku socialistične stranke v Florenci, Pesci, se je pričelo sodno postopanje. »Corriere della Sera« piše: »Trdovratnost vojni sovražne propagande zahteva, da vlada takoj odločno nastopi za ohranitev moralnega odpora dežele«.

Italijanski socialisti.

Lugano 1. oktobra. Nasprotstva med vlado in socialisti naraščajo. »Avanti« zahteva, da se v vseh mestih Italije prirejajo shodi, ki naj vladi pokažejo pravo narodovo voljo. Ne more se dopuščati, da bi mala, v tuji službi stoječa tolpa odločevala usodo italijanskega ljudstva. Delavci morajo izsiliti konec vojne.

Razno.

* **Razsodba v procesu oskrbniških oficirjev.** Na Dunaju se je včeraj razglasila razsodba v znanem procesu proti raznim oskrbniškim oficirjem. Nadupravitelj Leinweber je bil obsojen na 12, oficial Kodes na 10, nadoficial Matiassek na 6, nadoficial Szutka na 5 let, oficial Reich na šest mesecev, upravitelj Götzlinger na osem mesecev težke ječe, nadupravitelj Markarius in enoletni prostovoljec Mucha na šest mesecev ječe. Zadnji štirje obtoženci so kazni že preiskovalnem zaporu prestali. Vsi obsojenci so izgubili šarže in odlikovanja. Darila, ki so jih obsojenci prejeli, zapadejo erarju. Zagovorniki so prijaviili ničnostno pritožbo.

„Naprej“ se na deželi prodaja:

V Trstu:

Ulica Barriera vecchia št. 2, ulica Rivo 44, ulica S. Michele 4, na drž. kolodvoru, Piazza Caserma 1, ulica Montorsino 15, pri Sv. Ivanu 556, ulica M. Terezije 37, v skladišču Konsumne zadruga ulica Bellosguardo.

Na Jesenicah:

V konsumnih društvih na Jesenicah, Javorniku, na Savi, na kolodvoru in v prodajalni Hauptman.

V Tržiču:

V Konsumnem društvu.

V Črni (Koroško).

V Konsumnem društvu.

V Škofji Loki:

V tobakarni Žigon.

Na Reki:

V knjigarni Trbojeviča.

V Pulju:

V tobakarni Fajt, ulica Barbacani.

V Celovcu:

V knjigarni A. Golob, Schulhausgasse 5.

V Postojni:

V trgovini Marušič.

V Kamniku:

Čebul Ivanka.

V Novem mestu:

Kes Josip.

Na kolodvorih v Sv. Petru in Divači;

V Kapfenbergu v Delavskem domu, v Ljubnu v kovinarskem tajništvu, Kaiserfeldstrasse 10; pri naših kolporterjih v Idriji, Zagorju, Trbovljah, Hrastniku in na Jesenicah.

Učiteljska tiskarna

Ljubljana Frančiškanska ul. 6,
registrirana zadruga z omejeno zavezo.

Tiskovine za šole, županstva in urade. Najmodernejše plakate in vabila za shode in veselice.

Letne zaključke

Najmodernejša uredba za tiskanje listov, knjig, brošur, muzikalij itd.
Stereotipija. Litografija.

Konsumno društvo za Ljubljano in okolico

F. Z. Z. O. Z.

v Ljubljani.

Pisarna: Ljubljana-Šiška, Kolodvorska ul. 56.

Osrednje skladišče: Kolodvorska ulica 56.

Prodajalne:

1. Ljubljana—Šiška, Kolodvorska ulica 56.
2. „ Sodne ulice 4.
3. „ Krakovski nasip 10.
4. „ Udmat, Bohoričeva ulica 12.
5. Vič—Glince, Tržaška cesta.
6. Vič—Rožna dolina 165.
7. Tržič na Gorenjskem.
8. Sava (okr. Jesenice) na Gorenjskem.
9. Jesenice na Gorenjskem.
10. Koroška Bela—Javornik.

Prodaja se le članom.

Pristopnina 1 K.

Delež 40 K.

V letu 1916-17 (od 1. julija 1916 do 30. junija 1917) se je oddalo blaga med zadrušnike za 2.000.000 kron.

Zadrušnikov (30. jun. 1917): 2500 rodbin.

Družbeno premoženje 1. junija 1917:

Rezervni zaklad K 20.400.
Dispozicijski . . . K 11.750.
Bolniški . . . K 15.000.
Pogrebni . . . K 1.000.
Penzijski . . . K 6.000.
Deležni . . . K 60.000.

OKRAJNA BOLNIŠKA BLAGAJNA V ZAGORJU OB SAVI.

Pisarna: V posloplju Občnega konsumnega društva I. nadstropje. — Uradne ure so od 8. do 12. ure dop. in od 2. do 5. ure pop. Ob nedeljah in praznikih se ne uraduje.

Zdravnik blagajne.	Ordinira dopoldne.	Z a čl a n e :
Dr. Tomo Zarnik v Zagorju.	od 9. do 11. ure	V občinah: Zagorje, Kotedrež, Aržiše St. Lambert in Kolovrat
Dr. Ivan Premrov, Gradec pri Litiji	od 8. do pol 12. ure	V sodnem okraju Litija, izvzemši člane iz predilnice
Dr. Karol Wisinger, v orečilnici v Gradcu pri Litiji	od 8. do 9. ure	Za člane iz predilnice v Gradcu pri Litiji
Dr. Božidar Kisel, Tretnje	od 8. do 11. dop.	Sodni okraj Višnja gora

Člani iz občin Zagorje, Kotedrež, Aržiše, St. Lambertin Kolovrat, ki potrebujejo zdravniško pomoč, se morajo zgledati v pisarni bolniške blagajne, da se jim izstavi nakaznico za zdravnika. Člani iz predilnice se izkažejo pri zdravniku s svojo izkaznico. Vsi ostali člani iz sodnih okrajev Litija in Višnjagora, se morajo pri zdravniku izkazati z nakaznico, izgotovljeno od njih delodajalca. Stroškov, ki nastanejo, kadar zboleli član sam pozove druge zdravnike, da ga lečijo, ne povrne bolniška blagajna. Od blagajniškega zdravnika izpolnjeni bolniški list, se mora takoj oddati v blagajniški pisarni. Za vstop v bolnico je treba nakaznice. S pritožbami se je obračati na načelnika blagajne.

Načelstvo.